

Kemikalieplan för Katrineholms kommun

Övergripande inriktningsdokument

Dokumentinformation

Beslutshistorik

Antagen av kommunfullmäktige 2017-09-18, § 144

Senast ändrad av kommunfullmäktige

2025-12-15, § 213

Senast ändrad av kommunstyrelsen

Förlängd giltighetstid beslutad av kommunstyrelsen 2022-12-14, § 198

Förlängd giltighetstid beslutad av kommunstyrelsen 2023-10-25, § 239

Giltighet

Gäller från och med 2026-01-01

Förvalterskap¹

Inom kommunstyrelsens ansvarsområde

Kategori

- Inriktningsdokument

Uppföljning

Kemikalieplanen revideras en gång per mandatperiod

¹ Förvalterskapet innebär ansvar för att:

- dokumentet efterlevs
- är tillgängligt
- följa eventuellt ändrade förutsättningar för dokumentet
- dokumentet följs upp och revideras
- dokumentet är aktuellt och uppdaterat

Innehåll

Inledning	4
Om kemikalier	4
Mål.....	4
Genomförande.....	4
Åtgärder	5
Kemikalier hanteras så att de inte bidrar till ökande koncentrationer i naturen	6
Kemikalieförteckning	6
Kemikaliehantering	6
Identifiering och märkning	6
Säkerhetsdatablad	6
Förvaring	6
Användning.....	6
Avfallshantering	6
Nödsituation	6
Användningen av särskilt farliga ämnen ska fasas ut eller ersättas med mindre skadliga kemikalier	7
Utfasning och substitution av skadliga kemiska produkter och ämnen	7
Kemikaliekrav vid upphandling.....	7
Minska spridningen av miljöfarliga kemikalier	7
Bilaga 1 Styrmedel	8
Lagstiftning	8
Bilaga 2 Ordlista	9
CAS-nummer	9
Försiktighetsprincipen.....	9
Kemisk produkt.....	9
Märkningspliktig kemisk produkt	9
Prioriterat riskminskningsämne.....	9
Reach	9
SIN- listan	9
Substitution.....	9
Säkerhetsdatablad	9
Utfasningsämne	9

Inledning

Människor, djur och växter utsätts för farliga ämnen som sprids när varor, kemiska produkter och material tillverkas, används och blir till avfall.

Målet för en hållbar kemikaliehantering är att varken människors hälsa eller miljön vi lever i ska påverkas negativt av de kemikalier vi använder oss av. För att nå detta mål får användningen av ämnen som har skapats i eller utvunnits av samhället inte hota människors hälsa eller skada den biologiska mångfalden. Detta når vi genom att:

- Kemikalier hanteras så att de inte bidrar till ökande koncentrationer i naturen.
- Användningen av särskilt farliga ämnen fasas ut eller ersätts med mindre skadliga kemikalier.
- Förorenade områden åtgärdas så att spridning av miljögifter förhindras.

Om kemikalier

Kemikalier är kemiska ämnen eller blandningar av kemiska ämnen som är framställda av människan. Många kemikalier är viktiga i vårt samhälle men kan även bidra till miljö- och hälsorisker om de inte hanteras på rätt sätt.

Många av de produkter vi använder dagligen innehåller och ger ifrån sig kemikalier. En del kemiska ämnen bryts ned medan andra ackumuleras i naturen och i människors kroppar. Barn och unga är mer känsliga för kemikalier än vuxna bland annat beroende av att deras kroppar inte är färdigutvecklade. Därför är det av stor vikt att skydda barn och unga från att utsättas för potentiellt farliga kemikalier.

Mål

Det övergripande målet för Katrineholms kommuns kemikalieplan är att säkerställa att kemikalier hanteras så att de inte skadar människors hälsa eller bidrar till ökande koncentrationer i naturen.

Genomförande

Samhällsbyggnadsförvaltningen har på uppdrag från bygg- och miljönämnden tagit fram denna kemikalieplan.

Ansvar för att efterleva kemikalieplanen åligger samtliga anställda i Katrineholms kommun. Särskilt ansvar har chefer med arbetsmiljöansvar.

Åtgärder

Åtgärd	När	Huvudansvar
Kemikalier hanteras så att de inte bidrar till ökande koncentrationer i naturen		
Kemikalieförteckning Samtliga verksamheter ska ha en aktuell och uppdaterad kemikalieförteckning.	Årligen	Ansvarig chef ansvarar för att: Verksamhetens kemikalieförteckning är aktuell och uppdateras årligen. Samhällsbyggnadsförvaltningen ansvarar för att: Kommunala verksamheter har tillgång till ett datorbaserat kemikaliehanteringssystem.
Kemikaliehantering All personal ska ha tillgång till aktuella säkerhetsdatablad för de kemikalier dom använder. Kemikalier ska hanteras enligt tillverkarnas anvisningar i produkternas säkerhetsdatablad.	Årligen	Ansvarig chef ansvarar för att: All personal har tillgång till aktuella säkerhetsdatablad De kemikalier som används i verksamheten hanteras enligt riktlinjer i säkerhetsdatabladen.
Användningen av särskilt farliga ämnen ska fasas ut eller ersättas med mindre skadliga kemikalier		
Utfasning och substitution av skadliga kemiska produkter och ämnen Alla verksamheter ska kontinuerligt arbeta med utfasning och substitution av skadliga kemiska produkter och ämnen.	Årligen	Ansvarig chef ansvarar för att: Verksamheten kontinuerligt fasar ut skadliga kemiska produkter och ämnen.
Kemikaliekrav vid upphandling Alla verksamheter arbetar för att minska användningen av skadliga kemiska produkter och ämnen genom att ställa krav vid upphandlingar.	Kontinuerligt	Alla verksamheter.
Minska spridningen av miljöfarliga kemikalier		
Katrineholms kommun ska kontinuerligt arbeta för att minska spridningen av miljöfarliga kemikalier till samhälle och miljö. Ett särskilt fokus läggs på att minska spridningen av PFAS.	Kontinuerligt	Samhällsbyggnadsförvaltningen har ett samordnande ansvar för att öka kunskapen om spridning av giftiga ämnen i miljön.

Kemikalier hanteras så att de inte bidrar till ökande koncentrationer i naturen

Kemikalieförteckning

Alla verksamheter ska årligen dokumentera och redovisa sin användning av märkningspliktiga kemiska produkter i en kemikalieförteckning.

En kemikalieförteckning är en lista över vilka hälso- och miljöfarliga kemikalier som finns inom verksamheten. Syftet med en kemikalieförteckning är att man ska veta vilka kemiska produkter som hanteras i verksamheten, vilka faror och risker som hantering och lagerhållning av kemikalierna kan innebära, och därmed kunna vidta åtgärder för att all hantering ska ske på ett så säkert sätt som möjligt.

Kemikalieförteckningen ska innehålla:

- Produktens namn
- Produktens klassificering med avseende på hälso- och miljöfarlighet (H-fras enligt CLP)
- Produktens användningsområde och årsförbrukning
- Ingående ämnen med namn, CAS-nummer och koncentration

Kemikalier som objektivt sett inte kan innebära risker från hälso- eller miljösynpunkt (dvs ej märkta med farosymbol) eller som är av mindre betydelse för verksamheten behöver inte tas med i kemikalieförteckningen. Sådana produkter som objektivt sett inte innebär några risker kan exempelvis vara kontorslim eller diskmedel i personalköket.

Kemikaliehantering

De miljö- och hälsofarliga kemikalier som används i verksamheten ska hanteras enligt anvisningar i säkerhetsdatablad. Detta inbegriper:

Identifiering och märkning - Kemikalier ska vara tydligt märkta med information om innehåll, faropiktogram och riskfraser i enlighet med CLP-förordningen.

Säkerhetsdatablad – Personal som hanterar miljö- eller hälsoskadliga kemikalier ska ha tillgång till säkerhetsdatablad som beskriver faror, hantering och åtgärder vid olyckor.

Förvaring – Kemikalier ska förvaras i lämpliga behållare och på lämplig plats så att oavsiktlig spridning till luft, mark eller vatten undviks. Förvaringen ska vara stabil och stöttålig och inkompatibla kemikalier ska inte förvaras nära varandra.

Personer (exempelvis barn) som inte behöver tillgång till kemikalierna ska inte ha tillgång till dem.

Användning – Personer som hanterar kemikalier ska ha kunskap om hur kemikalier ska användas och hanteras, ska använda lämplig skyddsutrustning när så behövs samt ha kunskap och utrustning, exempelvis absorberande material, för att hantera en eventuell nödsituation.

Avfallshantering – Kemikalieavfall ska samlas i godkända och uppmärkta behållare och hanteras som farligt avfall.

Nödsituation – verksamheten ska ha rutiner och utrustning för att hantera oavsiktligt utsläpp/läckage av de kemikalier man hanterar. Information om vad som krävs finns på säkerhetsdatablad.

Användningen av särskilt farliga ämnen ska fasas ut eller ersättas med mindre skadliga kemikalier

Utfasning och substitution av skadliga kemiska produkter och ämnen

Kemikalier ska väljas så att riskerna för hälsa och miljö blir så små som möjligt.

Alla verksamheter ska arbeta för att riskerna för hälsa och miljö blir så små som möjligt genom att årligen säkerställa att verksamheten inte använder särskilt miljöfarliga ämnen samt arbetar för att fasa ut eller byta ut de miljö- och hälsoskadliga ämnen som används.

Som stöd för att veta vilka ämnen som bör fasas ut används EU:s lista över särskilt farliga ämnen samt kemikalieinspektionens PRIO-databas.

- EU:s lista över särskilt miljöfarliga ämnen, även kallade SVHC²-ämnen, är exempelvis cancerogena, reproduktionsstörande eller långlivade, bioackumulerande och toxiska ämnen, som inte får användas i kommunens verksamheter.
- Utfasningsämnen är de ämnen som har de allvarigaste riskerna för hälsa och miljö. Ämnen som finns med på PRIO-databasens lista över utfasningsämnen ska fasas ut.
- Riskminskningsämnen är ämnen som har farliga egenskaper och som bör fasas ut och ersättas (substitution) med andra lösningar eller produkter.

Kemikaliekrav vid upphandling

Katrineholms kommun ska vid upphandling eftersträva giftfria produkter och när så inte är möjligt ställa krav på att de produkter som köps in minst ska uppfylla upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier på basnivå.

Med giftfria produkter avses varor som har utformats och tillverkats utan användning av skadliga kemikalier eller ämnen som kan vara skadliga för människors hälsa eller miljön.

Giftfria produkter kännetecknas av att de inte innehåller kemikalier som kan vara cancerframkallande, hormonstörande, allergiframkallande eller giftiga för miljön, som vissa ftalater, PFAS, tungmetaller (t.ex. bly och kadmium) eller bromerade flamskyddsmedel. Produkterna ska vara tillverkade med renare produktionsmetoder, där farliga ämnen undviks i alla steg av tillverkningsprocessen och produkterna ska vara enkla att återvinna utan att frigöra eller skapa giftiga restprodukter.

Minska spridningen av miljöfarliga kemikalier

Katrineholms kommun ska kontinuerligt arbeta för att minska spridningen av miljöfarliga kemikalier till samhälle och miljö.

² SVHC står för Substances of Very High Concern. Dessa ämnen har egenskaper som kan medföra allvariga och bestående effekter på människors hälsa och på miljön, t.ex. cancerframkallande, reproduktionsstörande eller långlivade och bioackumulerande. [Kandidatförteckning över SVHC-ämnen för godkännande - ECHA](#)

Bilaga 1 Styrmedel

Kemikaliehantering styrs av lagstiftning samt av verksamheters och människors vilja att minska risker förknippade med kemikalier i miljön.

Lagstiftning

Inom EU regleras kemikaliehantering av REACH – förordningen, CLP-förordningen och ESPR-förordningen.

- Reach - Reach-förordningen innehåller bland annat regler om registrering, utvärdering, tillståndskrav och begränsningar av hur man kan använda kemikalier. Syftet med Reach-förordningen är att säkerställa att användaren av kemikalier har fått korrekt information om hur kemikalierna ska hanteras och vilka risker som finns vid hantering av kemikalierna.
- CLP-förordningen innehåller regler om hur kemikalier ska klassificeras, märkas och förpackas.
- ESPR-förordningen (från engelskans Ecodesign requirements for Sustainable Products Regulation) innehåller krav på att en produkt ska kunna återvinnas.

I Sverige styrs hanteringen av kemikalier främst av miljöbalken och arbetsmiljölagstiftningen. Miljöbalkens försiktighetsprincip innebär att försiktighetsåtgärder ska vidtas redan när det finns skäl att anta att en handling kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Miljöbalkens produktvalsprincip, eller substitutionsprincip, innebär en skyldighet att inte använda skadliga ämnen om det finns likvärdiga alternativ som är mindre riskabla. Kap 14 – kemiska produkter

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:10) om risker i arbetsmiljön anger krav på det systematiska arbetsmiljöarbetet, bland annat gällande hantering av kemikalier. Föreskriften ställer bland annat krav på att:

- Arbetsgivaren ska undersöka om det hanteras eller bildas några kemiska riskkällor i verksamheten.
- Arbetsgivaren ska förteckna de kemiska riskkällor som hanteras eller bildas i verksamheten och ange datum när förteckningen senast uppdaterades.
- Arbetsgivaren ska skriftligt dokumentera resultatet av riskbedömningen och vilka åtgärder man har valt.
- Arbetsgivaren ska säkerställa att personal som hanterar kemikalier har kunskap och skyddsutrustning. En del av detta är att personalen ska ha tillgång till säkerhetsdatablad som beskriver produkten ska hanteras.
- Om riskbedömningen visar att kemiska riskkällor kan orsaka olycksfall och nödsituationer som omedelbart måste åtgärdas, ska arbetsgivaren ta fram en beredskapsplan.
- Arbetsgivaren ska se till att behållare som innehåller kemiska riskkällor är märkta enligt CLP-förordningen så att användaren kan identifiera innehållet och de risker som ämnet kan medföra.

Bilaga 2 Ordlista

CAS-nummer: Identitetsnummer för kemiska ämnen. Numren tilldelas av Chemical Abstract Services (CAS), med syfte att göra databassökningar enklare och identifiering entydig. ChemSec: International Chemical Secretariat, Internationella kemikaliesekretariatet. Detta är en samarbetsorganisation som syftar till att driva på utfasningen av farliga kemiska ämnen. ChemSec står bakom SIN- listan.

Försiktighetsprincipen: Denna princip nämns i flera internationella miljökonventioner och regelverk. Behandlas även i 2 kap. 3 § 2 stycket Miljöbalken. Principen innebär att försiktighetsmått ska vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller en åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Kemisk produkt: En kemisk produkt är ett ämne eller en blandning av två eller fler ämnen. KIFS 2005:7: Detta är Kemikalieinspektionens föreskrifter om klassificering och märkning av kemiska produkter. Dessa gällde parallellt med CLP- förordningen fram till 1 juni 2015. Vid blandningar gäller dock en övergångsperiod fram till 1 juni 2017, då märkning ska ske enligt CLP.

Märkningspliktig kemisk produkt: En kemisk produkt som bedöms som farlig vid klassificering enligt Kemikalieinspektionens föreskrifter om klassificering och märkning av kemiska produkter (KIFS 2005:7) och CLP- förordningen. En sådan produkt ska vara märkt med farosymbol och/ eller riskfras, alternativt faropiktogram och/ eller faroangivelse. I produktens säkerhetsdatablad ska det framgå om produkten är märkningspliktig.

Prioriterat riskminskningsämne: Prioriterade riskminskningsämnen har av Kemikalieinspektionen pekats ut som ämnen som bör ges särskild uppmärksamhet. Dessa ämnen ska alltid bedömas i den aktuella användningen och utifrån den risk som då kan uppkomma. Kriterierna för dessa ämnen är framtagna i linje med det nationella miljömålet Giftfri miljö samt Reach. Se Figur 1 för mer information.

Reach: Europeisk ramlag för kemikalier. Denna lag ersätter stora delar av de kemikaliereregler som gällde före 1 juni 2007 i EU och Sverige. Reach står för Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals, Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier.

SIN- listan: SIN står för Substitute It Now och är en förteckning över ämnen som är utvalda utifrån kriterierna för särskilt farliga ämnen (SVHC) i den europeiskalagstiftningen Reach. Internationella kemikaliesekretariatet, ChemSec, står bakom listan, och den syftar till att påskynda utfasningen av särskilt farliga ämnen (SVHC) och minska riskerna med de som fortfarande används.

Substitution: Substitution innebär att byta ut en produkt, ett ämne eller en vara mot ett mindre riskabelt alternativ som ändå är likvärdig för ändamålet.

Säkerhetsdatablad: Ett datablad med information om en kemisk produkt. Informationen beskriver exempelvis farliga egenskaper, sammansättning eller toxikologisk information. Detta säkerhetsblad måste alltid finnas för hälso- och miljöfarliga kemiska produkter, och innehåll och format regleras i Reach.

Utfasningsämne: Utfasningsämnen har av Kemikalieinspektionen pekats ut som ämnen med så allvarliga egenskaper att användning bör upphöra. Kriterierna för dessa ämnen är framtagna i linje med det nationella miljömålet Giftfri miljö samt Reach.